श्वसद्भिर्मुञ्चमानास्तु दिग्गजैरिह मारुताः । आगच्छन्ति महाराज ततस्तिष्ठन्ति वै प्रजाः ।
॥ धृतराष्ट्र उवाच ॥ परो वै विस्तरोऽत्यर्थं त्वया सञ्जय कीर्त्तितः । दर्शितं द्वीपसंस्थानमुत्तरं ब्रूहि सञ्जय । ४८०
॥ सञ्जय उवाच ॥ उक्ता द्वीपा महाराज गृह्णन् वै शृणु तत्त्वतः । स्वर्भानोः कौरवश्रेष्ठ यावदेव प्रमाणतः ।
परिमण्डलो महाराज स्वर्भानुः श्रूयते ग्रहः । योजनानां सहस्राणि विष्कम्भो द्वादशास्य वै ।
परिणाहेन षट्त्रिंशद्विपुलत्वेन चानघ । षष्टिमाहुः शतान्यस्य बुधाः पौराणिकास्तथा ।
चन्द्रमास्तु सहस्राणि राजन्नेकादश स्मृतः । विष्कम्भेण कुरुश्रेष्ठ त्रयस्त्रिंशत्तु मण्डलं ।
एकोनषष्टिविष्कम्भं शीतरश्मेर्महात्मनः । सूर्य्यस्त्वष्टौ सहस्राणि द्वे चापि कुरुनन्दन । ४८५
विष्कम्भेण ततो राजन् मण्डलं त्रिंशता समं । अष्टपञ्चाशतं राजन् विपुलत्वेन चानघ ।
श्रूयते परमोदारः पतगोऽसौ विभावसुः । एतत् प्रमाणमर्कस्य निर्द्दिष्टमिह भारत ।
स राहुश्छादयत्येतौ यथाकालं महत्तया । चन्द्रादित्यौ महाराज सङ्क्षेपोऽयमुदाहृतः ।
इत्येतत्ते महाराज पृच्छतः शास्त्रचक्षुषा । सर्व्वमुक्तं यथातत्त्वं तस्माच्छ्रममवाप्नुहि ।
यथादिष्टं मया प्रोक्तं सनिर्म्माणमिदं जगत् । तस्मादाश्वस कौरव्य पुत्रं दुर्य्योधनं प्रति । ४९०
श्रुत्वेदं भरतश्रेष्ठ भूमिपर्व्व मनोनुगः । श्रीमान् भवति राजन्यः सिद्धार्थः साधुसत्तमः ।
आयुर्बलञ्च कीर्त्तिश्च तस्य तेजश्च वर्द्धते । यः शृणोति महीपालः पर्व्वणीदं यतव्रतः ।
प्रीणन्ति पितरस्तस्य तथैव च पितामहाः । ददन्तु भारतं वर्षं यत्र वर्त्तामहे वयं ।
पूर्व्वैः प्रवर्त्तितं पुण्यं तत्सर्व्वं श्रुतवानसि ।
इति श्रीमहाभारते भीष्मपर्व्वणि भूमिपर्व्वण्युत्तरकुर्व्वादिनिरूपणे द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ समाप्तञ्च भूमिपर्व्व ॥

॥ अथ भगवद्गीतापर्व्व ॥ २ ॥

॥ वैशम्पायन उवाच ॥ अथ गावल्गणिर्व्विद्वान् संयुगादेत्य भारत । प्रत्यक्षदर्शी सर्व्वस्य भूतभव्यभविष्यवित् । ४९५
ध्यायते धृतराष्ट्राय सहसोत्पत्य दुःखितः । आचष्ट निहतं भीष्मं भारतानां पितामहं ।
॥ सञ्जय उवाच ॥ सञ्जयोऽहं महाराज नमस्ते भरतर्षभ । हतो भीष्मः शान्तनवो भरतानां पितामहः ।
ककुदं सर्व्वयोधानां धाम सर्व्वधनुष्मतां । शरतल्पगतः सोऽद्य शेते कुरुपितामहः ।
यस्य वीर्य्यं समाश्रित्य द्यूतं पुत्रस्तवाकरोत् । स शेते निहतो राजन् सङ्ख्ये भीष्मः शिखण्डिना ।
यः सर्व्वान् पृथिवीपालान् समवेतान् महाहवे । जिगायैकरथेनैव काशिपुर्य्यां महारथः । ५००
जामदग्न्यं रणे रामं योऽयुध्यदपसम्भ्रमः । न हतो जामदग्न्येन स हतोऽद्य शिखण्डिना ।
महेन्द्रसदृशः शौर्य्ये स्थैर्य्ये च हिमवानिव । समुद्र इव गाम्भीर्य्ये सहिष्णुत्वे धरासमः ।
शरदंष्ट्रो धनुर्व्वक्त्रः खड्गजिह्वो दुरासदः । नरसिंहः पिता तेऽद्य पाञ्चाल्येन निपातितः ।
पाण्डवानां महासैन्यं यं दृष्ट्वाद्यतमाहवे । प्रावेपत भयोद्विग्नं सिंहं दृष्ट्वेव गोगणाः ।
परिरक्ष्य स सेनां तां दशरात्रं प्रवीरहा । जगामास्तमिवादित्यः कृत्वा कर्म्म सुदुष्करं । ५०५